

УДК 658.512:519.87

Жаксылыкова А. М.

магистрант

Абатов Н.Т., ф.м.ғ.к.

ақпараттық жүйелер кафедрасының профессоры

А. Байтурсынов атындағы Қостанай өңірлік университеті

Қазақстан, Қостанай

БАСҚАРУ ЕСЕБІНІҢ АҚПАРАТТЫҚ ЖҮЙЕЛЕРІН МОДЕЛЬДЕУДІҢ НЕГІЗГІ ПРИНЦИПТЕРІ МЕН КЕЗЕҢДЕРІ

Басқару тиімділігін арттыру басқару есебін дамыту мен жетілдірумен тығыз байланысты маңызды кешенді міндет болып табылады. Алайда, басқарушылық есептің рөлі, мәні және функциялары туралы мәселе соңғы уақытқа дейін даулы болып қала береді. Түйінді сөздер: Ақпараттық жүйелер, басқару, модельдеу, экономикалық-математикалық модельдеу

Zhaksylykova A.M.

Master's student

Abatov N. T., candidate of ph.m.s,

Professor of the Department of Information Systems

Kostanay Regional University named after A. Baitursynov

Kazakhstan, Kostanay

BASIC PRINCIPLES AND STAGES OF MODELING MANAGEMENT ACCOUNTING INFORMATION SYSTEMS

Improving management efficiency is an important complex task closely related to the development and improvement of management accounting. However, the question of the role, essence and functions of management accounting remains

controversial until recently. Keywords: Information Systems, Management, modeling, economic and mathematical modeling

Компанияны басқарудың ақпараттық жүйесін енгізу, компаниядағы кез-келген маңызды өзгеріс сияқты, күрделі және ауыр процесс. Дегенмен, жүйені енгізу кезінде туындайтын кейбір мәселелер жақсы зерттелген, қалыптасқан және тиімді шешу әдістемелеріне ие.

Осы мәселелерді алдын-ала зерттеу және оларға дайындық енгізу процесін едәуір жеңілдетеді және жүйені одан әрі пайдалану тиімділігін арттырады [1, 4-бет].

Өндіріс көлемінің өсуі, ұйымдық құрылымның күрделенуі, заңнаманың сәйкес келмеуі бухгалтерлік есеп мүмкіндіктері, салық заңнамасының талаптары, экономикалық талдау мен басқарудың қажеттіліктері арасындағы сәйкессіздікке әкелді. Ақпаратты жинау, сақтау және өңдеуде жүйеліліктің болмауы кәсіпорын шығындарының едәуір артуына әкеледі, ал оның жеткіліксіздігі бухгалтерлік есеп, бақылау, жоспарлау және басқару шешімдерін әзірлеу процестерінде белгісіздік тудырады. Ақпараттық ағындардың құрамы мен құрылымының басқару міндеттеріне сәйкес келмеуі іс жүзінде жедел және стратегиялық басқару тиімділігінің төмендеуіне әкеледі. Мұндай жағдайды болдырмау үшін компанияны басқару құралы ретінде тиімді ақпараттық жүйені пайдалану қажет [2, 1-бет].

Басқару мәселелерін шешу тұрғысынан Ақпараттық жүйелер мүмкіндік береді:

1. Қабылданатын шешімдердің негізділік дәрежесін күшейту;
2. Нарық жағдайында басқару бойынша уақытылы шешімдер қабылдау;
3. Басшылық үшін қажетті ақпаратты уақтылы ұсыну есебінен басқару тиімділігінің өсуін қамтамасыз ету;

4. Басқарудың әртүрлі деңгейлерінде және әртүрлі құрылымдық бөлімшелерде шешімнің үйлесімділігіне қол жеткізу;

5. Басшылықтың уақтылы хабардар болуы есебінен еңбек өнімділігінің өсуін қамтамасыз ету.

Басқару есебінің әртүрлі ақпараттық жүйелері модельдеу процесіне жатады. Дұрыс салынған модель өзін қанағаттандыру керек принциптермен анықталады. 1-кестеде алты негізгі принцип қарастырылған.

Кесте 1. Басқару есебінің ақпараттық жүйелерін модельдеу принциптері

Модельдеу принциптері	Атауы	Принциптердің сипаттамасы
	1. Жеткіліктілік	Принцип компанияның мақсаттары мен міндеттерін басқарудың дамыған жүйесіне сәйкес келеді
	2. Сәйкестік	Басқару жүйесі белгілі бір міндеттерді шешу үшін жасалады. Алғашқы екі қағида өзара байланысты
	3. Бейімделу	Басқару жүйесі кәсіпорын қызметінің барлық аспектілеріне толық сәйкес келуі керек
	4. Дәлдік	Басқару жүйесі соншалықты дәл болуы керек, сондықтан басқарушылық шешімдер тым қиын немесе дұрыс емес болып шықпауы керек
	5. Теңгерімділік	Осы қағидаттарға сәйкес басқару жүйесі қамтылмаған салаларды болдырмау үшін олардың мақсаттары мен мүдделерін ескере отырып, қызметтің барлық салаларын қамтуы керек
	6. Көптілділік	Осы қағидаттарға сәйкес басқару жүйесі іске асырудың қосалқы жолдарына ие болуы керек, егер бірдеңе дұрыс болмаса жаңа күрделі жүйені дамытпай, бар басқа нұсқаны таңдау мүмкіндігі болуы керек

Басқарудың ақпараттық жүйесін құруды белгілі және алуға болатын әртүрлі басқару деңгейлерінің бастапқы деректерін талдау негізінде бастау керек. Талдау жаңа жүйе қызметінің негізгі бағыттарын айқындауға мүмкіндік береді.

Принциптермен қатар басқарушылық есептің ақпараттық жүйелерін модельдеудің негізгі кезеңдерін 1-суретте бөліп көрсетілген.



Сурет 1. Басқару есебінің ақпараттық жүйелерін модельдеу кезеңдері

1. Болашақ жүйені егжей-тегжейлі зерттеу және сипаттау. Басқарудың ақпараттық жүйесі жүйелік тәсіл тұрғысынан сипатталады.

2. Әрекеттердің реттілігін нақтылау. Болашақ жүйені егжей-тегжейлі зерттеу және сипаттау негізінде оның сипаттамаларының бастапқы жиынтығын анықтау қажет.

3. Барлық параметрлердің дұрыс көрсетілуін тексеру. Бұл кезеңде болашақ жүйенің жеткіліктілігін тексеру қажет.

4. Жүйені түзету. Жүйені түзету кезінде маңызды параметрлер, басқарылатын параметрлердің мәндеріне шектеулер, операция нәтижесінің көрсеткіштері, операция нәтижесінің көрсеткіштерінің маңызды параметрлермен байланысы, тиімділік өлшемі нақтылануы мүмкін.

5. Оңтайландырылған жүйенің бейімделуі. Қорытынды кезеңнің мәні- берілген сәйкестік деңгейімен жүйені мүмкіндігінше жеңілдету.

Басқару есебінің бақылау-ақпараттық жүйелерін зерттеу саласындағы модельдеуді қолдана отырып, басқару есебінің жүйелерін жіктеу критерийлерін де ескеру қажет: ресурстарды пайдалану тиімділігін бақылау, құрылымдық бөлімшелер (бизнес сегменттер) мен олардың басшыларының қызметін бағалау; қысқа мерзімді және ұзақ мерзімді кезеңдерде компанияны басқарудың тиімділігін бағалау. Бірінші критерийге сәйкес: "стандарт-костинг" жүйесі, нормативтік есепке алу, заманауи JIT — жүйесі, ABC — жүйесі, калькуляциялық жүйелер (мақсатты калькуляциялау, өнімнің өмірлік кезеңдері негізінде калькуляциялау) бөлінеді. Тиісінше, басқа критерийлер бойынша: экономикалық және ішкі есеп, дәстүрлі бюджеттеу жүйесі және қызмет түрлері (ағымдағы басқару есебінің бақылау жүйелері), балансталған көрсеткіштер жүйесі және (стратегиялық бағыттағы бақылау-ақпараттық жүйелері) т.б.

Қолданылған әдебиеттер:

1. Валиулова, А. Р. Управленческий учет как инструмент управления производственно-экономическими системами: организационные аспекты / А. Р. Валиулова // Управленческий учет. 2013. № 8. с. 3–13.
2. Основы менеджмента. / <http://bmanager.ru/>
3. Самарский, А. А., Михайлов А. П. Математическое моделирование. — М.: Физматлит. 2001. — 320 с.
4. Шкарупа С. П. Управленческий учет и стратегический управленческий учет при ведении внешнеэкономической деятельности / С. П. Шкарупа // Управленческий учет и финансы. 2013. № 4. с. 302–306.